

CONSCIÈNCIA D'ARA
I la setmana que ve:
Mario Satz, escriptor a l'aire

Estils

Joke K. Hermesen: “La malenconia ens uneix”

La filòsofa holandesa reflexiona sobre els aspectes positius de la malenconia en temps d'incertesa

DÍDAC P. LAGARRIGA
BARCELONA

Podem percebre la malenconia com “una tristesa despullada de pes” (Italo Calvino), com “la felicitat d'estar trist” (Victor Hugo) o, tal com va escriure Susan Sontag, “la depressió és malenconia mancada del seu encant”.

Estat ambivalent que nodreix i panseix segons les derives que agafi, la malenconia “és el que ens uneix a tots els éssers humans – explica la filòsofa holandesa Joke K. Hermesen –, però sota la pressió de determinades circumstàncies socials i polítiques pot transformar-se en allò que ens divideix”. “Ens trobem en un moment de la història en què correm el risc que sigui això últim el que passi i, en lloc d'aproximar-nos, ens allunyem encara més els uns dels altres”. Hermesen aposta per fer de la malenconia el seu objecte de reflexió, buscant-li el seu potencial benefactor i preocupada pel fet que, des del segle XX, “la malenconia s'ha medicalitzat de manera desproporcionada a conseqüència d'haver donat el nom bastant simplista de *depressió* al complex conjunt de sentiments i estats d'ànim que se solen associar a la malenconia, i perdre de vista així el seu caràcter ambivalent”.

Fruit de les seves reflexions neix el llibre *La melancolia en tiempos de incertidumbre* (Siruela), en què aplica un enfocament filosòfic a l'anàlisi de la malenconia clàssica i la depressió moderna: “Els estats d'ànim foscos poden donar lloc a una consciència melancòlica del caràcter transitori de la vida que estimuli la nostra creativitat i solidaritat, o bé una variant patològica de la depressió en què predomini el desànim, l'angoixa i la impotència. Des que el món és món, l'ésser humà ha hagut de fer front a pèrdues, decepcions i contratemps, però sembla que actualment estiguem més mal preparats que mai per fer afrontar-ho”. Però, com va deixar escrit Hermann Hesse, “el dolor i la malenconia no existeixen per irritar-nos o arrancar-nos la nostra dignitat, sinó per fer-nos madurar i canviar”.

L'esperança com a contrapès

Nascuda el 1961 a la ciutat holandesa de Middenmeer, Hermesen s'ha especialitzat en el pensament de Hannah Arendt i Lou Andreas-Salomé, dues dones que també aparei-

01. Mai hem estat tan poc preparats per enfrontar-nos a temps difícils, diu Hermesen. GETTY
02. La filòsofa holandesa Joke K. Hermesen. KOOS BREUKEN

xen de manera destacada en aquesta obra dedicada a la malenconia, juntament amb nombroses referències que van des de l'art i la literatura a l'espiritualitat o la filosofia de tots els temps, ja que és un tema abordat des d'aquests àmbits, tots “amb un efecte catàrtic sobre nosaltres que ens ajuden a encarrilar la malenconia cap a la bona direcció”. Shakespeare, per exemple, a *Anatomia de la malenconia* (1621), recorda que l'estat d'ànim més fosc pot donar lloc a moments d'intensa alegria: “La malenconia, precisament l'estat d'ànim ambivalent per antonomàsia, no només reflecteix la dualitat del nostre ànim, sinó que també l'estimula”. Però, què fa que aquesta ambivalència pugui decantar-se cap a un camí que ens alci i no que, literalment, ens enfonsi?

“Som éssers melancòlics – explica la filòsofa holandesa –, ja que mai estem complets ni arribem a trobar una llar en nosaltres

Ambivalent
La malenconia s'ha simplificat sota el nom de 'depressió'

mateixos, sempre estem en procés... En el més profund, som nòmades, rodamons a la recerca d'una llar interior, impulsats per la malenconia, que és també la nostra motivació per prendre noves iniciatives al món. Aquest estat d'indigència alimenta la nostra malenconia, però també la nostra esperança d'arribar algun dia a casa”. Sí, l'esperança, aquesta és la clau per a una malenconia nodridora. L'esperança, diu Hermesen, emana de la malenconia que experimentem al prendre consciència que mai estarem complets, que sempre sembla que falta alguna cosa en el moment present.

Ernst Bloch, el filòsof jueu alemany que, com Arendt, va fugir dels nazis per establir-se a Nova York, va dir: “Hem d'aprendre una altra vegada a tenir esperança”. Arran de la seva obra, i en especial del llibre *El principi esperança*, Hermesen escriu que, per a Bloch,

“l'esperança és l'altra cara de la malenconia, el contrapès necessari per impedir que ens enfonsem en sentiments foscos i ens agafem massa a la pèrdua, l'estímul perquè ens orientem a allò que encara està ocult en el subconscient, allò que encara no s'ha concretat i encara no existeix però podria existir, allò el caràcter del qual és, en essència, utòpic”.

Acollir la malenconia

Com deia Bloch, com també va assenyalar Arendt, podem buscar refugi en l'entreteniment i el consum, però l'únic que aconseguirem és fugir. “Quan ens lliurem a la satisfacció dels nostres desitjos – escriu Hermesen a *Melancolia* –, el resultat final sol ser una sensació més gran de buidor, un distanciament més gran de nosaltres mateixos i una tendència més gran a la depressió. Veiem, així, la influència del pensament capitalista en el desenvolupament d'una malenconia patològica”.

Bloch –continua explicant la filòsofa– escriu que en el moment d'assolir el que tant havíem anhelat sentirem l'alè de la malenconia. I afegeix: “Del que es tracta és d'atrevir-nos a mirar als ulls la malenconia i acollir-la com un element més de tot el que compon el nostre ara, d'incloure-la en aquest estar presents. Així, no només serem més indulgents amb nosaltres mateixos i amb els altres, sinó que també disminuirà una mica el nostre afany de lluita, competició i rendiment, fet que repercutirà en un món una mica més humà”. Per a ella, són també aspectes fonamentals d'aquest cultiu interior amb repercussió exterior, canvi individual i col·lectiu, l'amor, tant per als demés com pel món; el nostre compromís altruista, i la nostra capacitat per crear coses noves i inesperades. “Camins de l'esperança – diu – que hauriem de recórrer durant les pròximes dècades perquè sigui la humanitat – i no la tecnocràcia – el principi rector de la nostra societat”.

“Ens ocultem darrere de la nostra pròpia etiqueta i ens refugiem en la nostra bombolla – es lamenta aquesta autora –, vivim en mons paral·lels que fan molt difícil, sinó impossible, que ens entenguem malgrat que, quan analitzem la condició humana, observem que és molt més el que ens uneix que el que ens separa”. Cal acollir la malenconia, per tant, com a part imprescindible d'aquest teixir continuat anomenat viure. —

XXXXXXXXX XXXXX Vivamus viverra eros eu nisl viverra a congue nibh pulvinar. Nulla commodo dignissim libero eu vestibulum. Quisque ultricies, augue nec lobortis convallis, lacus metus

Gent

TEXT:
FIRMA REDACTOR

Fusce at urna vehicula enim luctus congue

Fusce accumsan, neque ut hendrerit sollicitudin, ipsum justo porttitor nunc, vel volutpat mi lorem ut urna. Etiamque ac massa imperdiet venenatis. Nam interdum, est at commodo rutrum, lectus magna ullamcorper erat, eget molestie nisl purus vitae ante. Vestibulum aliquam pretium odio, sed mattis urna accumsan et.

Sed in metus dolor, sit amet lobortis quam. Etiam adipiscing, turpis quis pulvinar ultrices, sem nunc consectetur lacus, vel porta orci orci at massa. Quisque ut arcu augue, vitae aliquet erat. Ut vel quam at turpis pulvinar alique. —

Vivamus placerat lobortis blandit

Fusce accumsan, neque ut hendrerit sollicitudin, ipsum justo porttitor nunc, vel volutpat mi lorem ut urna. Etiam dapibus neque at nisl sodales consequat. Donec at nulla justo. Donec et ipsum eget tellus egestas pellentesque et sit amet metus. Fusce quis neque ac massa imperdiet venenatis pu alique. —